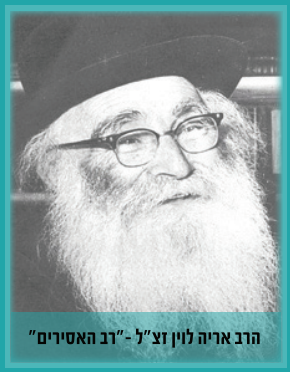
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

גליון מספר 253 | ח' ניסן תשפ"ב

פרשת מצורע - שבת הגדול

דרך חיים

יש בפסח מצוה מיוחדת - אכילת מצה, "לחם עוני - לחם שעונין עליו דברים הרבה" (פסחים קטו:). מצות אכילת מצה מתקיימת יחד עם ריבוי הדיבור. מצות אכילת מצה היא מן התורה, ולצידה יש מצוה נוספת מן התורה - הגדה של פסח. מה עלינו לעשות במצות ההגדה? מצוה על כל אדם לספר לבנו ולנכדו את סיפור יציאת מצרים, "ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ה'" (שמות י ב). בשונה מזכירה, שברגע שאדם נזכר במושא הזכרון מיד יצא ידי חובתה, בסיפור ישנם מרכיבים שונים שצריכים להיות בתוכו. סיפור מכיל בתוכו דרמה ותפנית בעלילה- "מתחיל בגנות ומסיים בשבח" (משנה פסחים י ד). יש את החלק של בירור הסיבה לסיפור - "מה נשתנה". הסיפור אף מרחיב בתוכו את המקורות והעלילה.

"אמרו עליו על רבי עקיבא שהיה מחלק קליות ואגוזין לתינוקות בערב פסח כדי שלא ישנו וישאלו" (פסחים קט.). ממה שהגמרא הדגישה סיפור זה בפני עצמו אנו למדים שמדובר במאורע יוצא דופן, שר' עקיבא על אף גדולתו עסק בליל הפסח בחלוקת ממתקים לילדים הקטנים ובלבד שלא ישנו בליל הפסח וישאלו. ממשיכה הגמרא ואומרת: "תניא, אמרו עליו על רבי עקיבא: מימיו לא אמר הגיע עת לעמוד בבית המדרש חוץ מערבי פסחים וערב יום הכפורים. בערב פסח - בשביל תינוקות, כדי שלא ישנו. וערב יום הכיפורים - כדי שיאכילו את בניהם". אותו ר' עקיבא שלא היה חדל מלימודו אפילו ליום אחד, מקדיש את עצמו במיוחד בערב יום הכיפורים ובערב הפסח עבור ילדי ישראל. מה ראה ר' עקיבא להפסיק את לימודו דווקא בשביל עניין זה, שנראה עניין פעוט ביחס לערכים אחרים בעולמנו.

על מנת ליישב את הדבר יש להתבונן בסיפור חייו של ר' עקיבא עצמו. הגמרא (כתובות סב:-סג.) מספרת לנו כיצד רצתה רחל להתחתן עם ר' עקיבא, שבאותם ימים היה עם הארץ גמור ורועה הצאן של אביה כלבא שבוע, וכל זאת בתנאי שילך ללמוד תורה. נענה ר' עקיבא לבקשתה ולמד י"ב שנים וחזר עם י"ב אלף תלמידים. שמע ר' עקיבא בחזרתו כיצד רחל משוחחת עם אותו זקן - אליהו הנביא והוא מקניט אותה, ומראה לה כיצד עזבה בעלה לי"ב שנים, ושהיא ממש בגדר אלמנה חיה.

המשך בעמוד הבא

דרשה לשבת הגדול - **"איסור חדש בזמן הזה"** בסוף העלון

הגליון מוקדש לעילוי נשמת
שרה בת יעקב ז"ל

טלפון: 1700-700-999 | **דוא"ל:** office@ish-tsadik.org.il | **אתר:** www.ish-tsadik.org.il

הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

דרך חיים

אמנם רחל בשלה השיבתו כי מצידה נכונה היא שיילך לי"ב שנים נוספות. משמע כן ר' עקיבא מיד שב על עקבותיו והמשיך ללמוד י"ב שנים נוספות בלי להיכנס לביתו אף לרגע אחד. משמע ר' עקיבא ועימו כ"ד אלף תלמידים, רואה אותו רחל וניגשת אליו לנשק את רגלי בעלה, ור' עקיבא מוחה ביד תלמידיו שניסו להרחיקה ממנו באמרו: "שלי ושלכם - שלה הוא". כלבא שבוע ראה אותו בגדולתו ולא ידע מי הוא, וביקש ממנו התרת נדרים על כך שהדיר את ביתו ובעלה העם הארץ מנכסיו. נגלה ר' עקיבא לפניו ושאל אותו: אלמלא ידעת בגדולה שלה אזכה היית נודר? ופתח לו פתח להתיר את הנדר במה שהצהיר כי לא היה נודר על דעת כן. מכיוון שר' עקיבא היה עם הארץ כה גדול תמוה כיצד פתח לו ר' עקיבא פתח להתרת הנדר בעניין זה, שכן לא היה בא בחשבון באותה העת כי יהיה ר' עקיבא כה גדול בתורה. אומרים התוספות (סג. ד"ה אדעתא) שלמרות שאין היתר לנדר על דעת משהו שעתיד לקרות, "נולד", כאן לא היה זה בגדר "נולד" - "כיון שהלך לבי רב, דדרך הוא בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול". הוה אומר שלא מדובר במשהו שעתיד להיות או לא להיות, כיוון שבהכרח כל מי שיילך לבית המדרש ויתמסר ללימודו יגדל בתורה. ומשכך הרי הפתח שפתח ר' עקיבא לנדרו של כלבא שבוע היה פתח אמיתי כבר בשעת הנדר, כיוון שכבר אז יכול היה ר' עקיבא לקום וללכת לבית המדרש ובהכרח היה גדל להיות תלמיד חכם.

"רבי יהודה בן בתירא היה אומר: אין דברי תורה מקבלין טומאה. מעשה בתלמיד אחד שהיה מגמגם למעלה מרבי יהודה בן בתירא. אמר ליה: בני, פתח פיך ויאירו דבריך; שאין דברי תורה מקבלין טומאה שנאמר "הלא כה דברי כאש נאם ה'", מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה". אותו תלמיד התקשה ברוחניות, ובפני רבי יהודה עמדו ב' אפשרויות- להוציאו מבית המדרש או לסייע לו בטיפול כלשהו. אך רבי יהודה מכריז כי אדרבה על התלמיד להמשיך בלימודו. עם הכרת רבי יהודה כלפי אותו תלמיד שמתקשה במילה "בני" הוא מסיר את המחיצות ומאפשר לו לחוש את אהבתו הגדולה אליו. ובהכרח עם הלימוד "יאירו דבריך".

עם ישראל היה במצרים עם של עבדים, בעל משברים גשמיים ורוחניים. "ולא שמעו אל משה מקצר רוח ומעבדה קשה" (שמות ו ט). אומר ר' חיים ויטאל שכיוון שהגיעו כבר למ"ט שערי טומאה עמדו עם ישראל על פתחו של שער הנ' - שער היאוש, שאדם לא יכול לצאת ממנו לעולם. ר' עקיבא אומר: הלא אני התחלתי את חיי מכח מה שרחל האמינה בי, זיהתה אותי ואת הכוחות הנתונים בי. דווקא אני הוא זה שיכול לעודד את ילדי ישראל בליל יציאת מצרים לדעת כי בכח כל אחד לצאת ממקומו הנמוך ולגדול מעלה מעלה, ממש כשם שרחל סמכה עליי ודרבנה אותי לגדול ולצמוח, וידעה כי אם אאמין בכוחי ואגש לבית המדרש הרי שבהכרח אין גבול לאן שבכוחי להגיע. אביה - כלבא שבוע היה צדיק גדול, משביע את האורחים העניים שבאו לביתו, אך יחד עם זה אין לו אמונה בדרך, אין אצלו את הרעב והתשוקה. רחל לעומתו הייתה שונה בתכלית -

המשך בעמוד הבא

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

דרך חיים

האמינה כי עם התשוקה וההתמסרות יבואו גם התוצאות. מכוחה ר' עקיבא ניגש אל תינוקות בית ישראל ואומר להם "פתח פיך ויאירו דבריך". מצות הגדה של פסח באה לומר לדור הבא - יש דרך לצאת מטומאת מצרים, מהמקומות הנמוכים ביותר, רגע לפני היאוש, לדעת כי בכוחנו לעלות על כנפי נשרים.

זה המסר שר' עקיבא נותן לדורות הבאים במה שהוא פוסק מלימודו, ומלמד אותנו כי עלינו להעמיד בדורות הבאים, לתת להם את האהבה, ההכלה והמקום. לתת להם את הציפייה, התקוה והדרך, מתוך תחושת האמון הגדולה שלנו בהם, מה שיגדל את האמון שלהם בעצמם - זהו עיקר ליל הסדר. כפי שאנו אומרים בהגדה "ואת ערם ועריה" (יחזקאל טז ז) - "בלא מעשים טובים" (שמות רבה א לד), ומיד ברגע אחד ה' פוסח על בתי ישראל במצרים. הפסח הוא על שם הדילוג, "ודלוגו עלי אהבה" (תנחומא במדבר י). בליל הפסח הקב"ה מדלג על הסדר הרגיל שיש לרחוץ ולהיטהר לפני הקדושה, ולכן אנו מקדימים את 'קדש' ל'רחץ' - לומר שתיכף ומיד אנו מוכנים אל הקדושה בדילוג אהבה אלוקי מופלא. מה שאנו מתבקשים בליל הפסח מהקב"ה - לנהוג באותה המידה, לתת אמון בבנינו למקסם את כוחותיהם ולקדש אותם אף שאינם רחוצים מטומאתם ונמיכותם.

שבת שלום!

טלפון: 1700-700-999 | **דוא"ל:** office@ish-tsadik.org.il | **אתר:** www.ish-tsadik.org.il

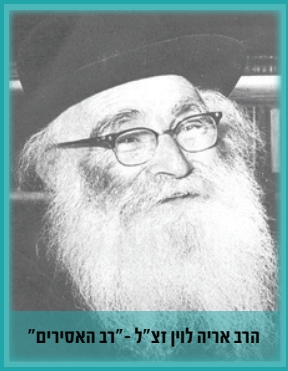
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

כאשר עלה לארץ הקודש, המקובל האלוקי הגאון הקדוש רבי שלמה אלישיב זצ"ל בעל ה'לשם', הוא הגיע בגפו, ובני ביתו באו בעקבותיו מאוחר יותר. בשנה הראשונה עוד התגורר לבדו בדירה קטנה בירושלים, ומקורבו הגדול ואיש סודו ר' אריה לוין, דאג לכל מחסורו, סעדו ותמכו, והיה בא ללמוד עימו סודות התורה בקביעות מידי לילה.

בהגיע חודש ניסן הזמינו רבי אריה להתארח על שולחנו ב'ליל הסדר'. באורח נדיר נענה ה'לשם' להזמנה בחיוב, ולאושרו ושמחתו הגדולה של ר' אריה לא היו גבולות. רישומי החג במחיצתו של ה'לשם' לא משו מזכרונו כל השנים. ר' אריה היה אומר בהתרגשות, כי אינו יודע בשכר מה זיכה אותו הקדוש ברוך הוא לארח על שולחנו את הרב הדומה למלאך, המקובל האלוקי הקדוש הזה... ר' אריה ידע היטב, עד היכן מגיעה מידת הזהירות ודקדוק ההלכה של ה'לשם', ולכך נכנס אליו ימים אחדים קודם החג, וביקש לשמוע מפיו אלו הידורים וחומרות הוא נוהג להקפיד בפסח, כדי שיוכל להורות לבני ביתו לנהוג כן עבורו. אך ה'לשם' השיב בפשטות: "אין לי שום חומרות מיוחדות, סומך ובטוח אני על הכשרות בביתכם בעיניים עצומות, וכפי שתנהגו כך אנהג".

לשנה הבאה, כאשר חזר ה'לשם' והיסב עם אשתו הרבנית ל'ליל הסדר' בביתו הפרטי, סיפרה הרבנית לר' אריה בימי החג כמשיחה לפי תומה: "בעלי מהדר הידורים כה רבים בפסח, דברים שלא שמעתי בשום מקום שמהדרים בהם". שמע זאת רבי אריה והשתומם, ומיהר לשאול את ה'לשם' ביראת הכבוד: "תורה היא וללמוד אני צריך. מדוע שנה

המשך בעמוד הבא

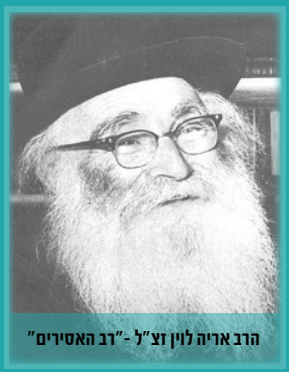
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

שעברה כששאלתי את רבנו במה להדר, השבתם כי אינכם נוהגים הידורים וחומרות מיוחדים, ואילו השנה אני שומע מהרבנית אחרת?".

השיב ה'לשם': "שנה שעברה, כיון שהתארחתי בביתכם, ויתרתי על הנהגותי כדי לא להכביד עליכם, ואף ערכתי 'התרת נדרים' במיוחד לשם כך. כי מה אתם אשמים שקיבלתי על עצמי הנהגות שונות?! אולם השנה, שזכיתי ברוך השם להסב בביתי במחיצת בני ביתי, שוב יכולתי להמשיך לאחוז באותן הנהגות שנהגתי כל השנים". "אך כמובן", הוסיף ה'לשם', "הדבר מוסכם גם על אשתי הרבנית, כי ערכתי עימה הסכם מפורש קודם שנישאתי לה, להחמיר ולהקפיד בכמה חומרות והידורים שונים, לכן אני מרשה לעצמי לשוב ולהדר במה שהחמרתי והידרתי בעבר".

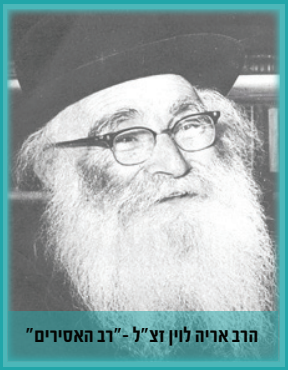
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

בדיקת חמץ; השנה נערוך את בדיקת החמץ מיד לאחר תפילת ערבית ביום חמישי (אור לי"ד ניסן), נכון להקדים כמה שיותר לבדוק ולא לעסוק בדברים אחרים קודם לכן. נברך את ברכת "אשר קדשנו במצוותיו וצוונו על ביעור חמץ" ונחל בבדיקה. השוהה בבית מלון או בית חולים- בודק בלא ברכה, ובבית חולים או בית החלמה פרטי- בודק בברכה. יש לבדוק באמצעות נר, מלבד במקומות שיש חשש שריפה בהם נבדוק בעזרת פנס. יש לבדוק בכל המקומות שבמהלך השנה הכניסו שם חמץ; על כן יש לבדוק גם את הרכב מחמץ, לנקות את כיסי הבגדים וכדומה. אין צריך לבדוק במקומות שאין מכניסים חמץ (שירותים וכדו') או שלא ניתן להגיע אליהם (כמאחורי ארונות גדולים). לאחר הבדיקה יבטל את החמץ על פי הנוסח שבסידורים. את החמץ שנותיר לאכילת מחר יש לשים במקום אחד בבית ולהיזהר שלא יתפזר עוד חמץ בבית. גבאי מברך על בדיקת החמץ בביתו ולאחריה ממשיך ללא דיבור (שנחשב להפסק) לבית הכנסת ובודק שם ללא ברכה נוספת. כן ינהג גם כל אדם בחדר המדרגות, שמיד בסיום הבדיקה בביתו ימשיך לבדוק בו ללא ברכה נוספת.

למחרת (י"ד ניסן) מותרים באכילת חמץ עד השעה 9:58 ויש לבערו עד השעה 11:18 (שעון ירושלים, ובתל אביב - דקה לאחר מכן).

תענית בכורות; הבכורות מתענים ביום זה לפרסם את הנס שנעשה להם (החיד"א), וזכר לאבותינו במצרים שהיו מתענים על בכוריהם בזמן זה (חת"ס). אם משתתף בכור בסעודת מצווה, כסיום מסכת וכדומה, פטור הוא מן התענית. נכון שכך יקפידו ספרדיות בכורות, שאם לא כן עליהן להתענות.

יום י"ד בניסן הוא מעין יום חג, משום שבו היו מקריבים את קרבן הפסח. נוהגים לטבול במקווה, ללבוש בגדי לבן, וראוי להקפיד לקרוא את סדר קרבן הפסח אחר חצות היום (12:40) שבזה מקיימים "נשלמה פרים שפתינו" - שאמירת הקרבן עולה כהקרבתו. אין לעשות מלאכה מחצות היום, לכן אין להתספר, לכבס, לגהץ (מלבד לצורך החג). נכון לגזוז ציפורניים ולהתרחץ קודם זמן זה. אין אוכלים מצה ולא שותים יין בערב הפסח (ויש הנמנעים מאכילת מצה מראש חודש), מלבד לקטן שאינו מבין בניסי הפסח. לאשכנזים אין לאכול מצה עשירה מסוף זמן אכילת חמץ, ויש המקילים באכילת קטניות לילדים עד כניסת החג.

המשך בעמוד הבא

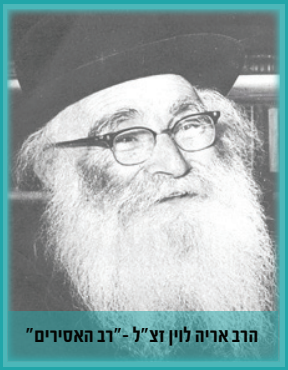
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

האשה תדליק נרות ותברך "להדליק נר של שבת ויום טוב" ו"שהחיינו".

תפילת ליל החג שחל בשבת; ישנם מנהגים שונים לגבי אופן אמירת קבלת שבת כשחל בה יום-טוב, וכל אחד יעשה כמנהג מקומו. לאחר התפילה אין אומרים תפילת מעין שבע. ומתחילים באמירת ההלל, ויש לכוון בברכה על אמירתו לפטור את ההלל שנאמר בשעת עריכת הסדר. יש פוסקים שסוברים שאמירת ההלל בלילה זה מדאורייתא, ומן הראוי שגם הנשים יקפידו לאמרו אף אם נשארו בביתן.

קדש; נוהגים שלא לומר "שלום עליכם" ו"אשת חיל" קודם הקידוש. בשתיית כוס הקידוש יש להסב לצד שמאל, והוא הדין בשאר הכוסות. יש להקפיד לשתות מכל אחת מד' הכוסות את כולה או רובה, ועל כל פנים לא פחות משיעור רביעית (86 גרם). נכון להקפיד לשתות יין או מיץ ענבים אדום, אלא אם הלבן משובח ואזי ייערב עימו מעט מן האדום. את היין ימזוג כל אחד לחברו כדרך חירות.

כרפס; בברכת "בורא פרי האדמה" על הכרפס פוטרים את המרור שנאכל בהמשך הסדר. מקפידים שלא לאכול שיעור 'כזית' בכדי שלא להיכנס לספק חיוב ברכה אחרונה. את מי המלח של הכרפס יש להכין טרם כניסת השבת, ובדיעבד ניתן גם בשבת עצמה להכין כמות מי מלח מועטה עבור הסועדים.

מוציא מצה; טרם אכילת המצה נברך "המוציא" על שתי המצות השלמות והחצויה (אותה חצינו ב'יחץ') שביניהן, נסיר את השלמה התחתונה ונברך "על אכילת מצה" על שתי העליונות. נאכל מהמצות שיעור של שני 'כזיתים' בהסיבה, ולאדם המתקשה, אש וקטן ניתן להקל ב'כזית' אחד, כאשר 'כזית' הוא 27.5 גרם, לחולים וזקנים- 17 גרם, ולאדם שקשה לו במיוחד ניתן להקל ב-9 גרם. בכזית השני שמהמצה החצויה אפשר לצאת ידי חובה לכתחילה באכילת 15 גרם. נאכל את השיעור שבו אנו חייבים בתוך ארבע דקות, ולאדם המתקשה אפשר להקל עד שיעור של תשע דקות.

מרור; לאחר מכן נאכל מרור, וכולם חייבים באכילתו. נטבול את המרור בחרוסת, ננער אותה מעליו ונאכל כזית' (17 גרם בתוך חמש דקות לבריא, ועד תשע דקות למתקשה) בלא הסיבה. ואין לברך לפניו, משום שיצאנו ידי חובה בברכת "בורא פרי האדמה" שבשעת אכילת הכרפס. הנכון ביותר להשתמש בחסה למרור, ולאכול מהקלח עם העלה. יש להקפיד לקנות חסה מגידול ללא חרקים או לדאוג לנקותה ולבדקה קודם החג.

המשך בעמוד הבא

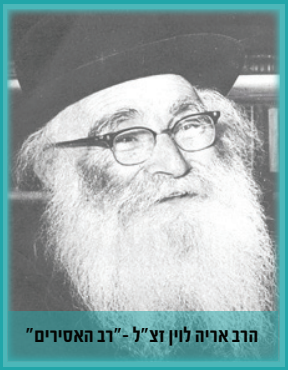
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

כורך; לאחר מכן נאכל בהסיבה 'כזית' מצה ו'כזית' מרור כרוכים יחד בתוך שיעור זמן של חמש דקות לבריא, עד תשע דקות למתקשה. יש מנהגים שונים האם לטבול את מרור הכורך בחרוסת או לא, וכל אחד יעשה כמנהגו.

צפון; בתום הסעודה ('שולחן עורך') נאכל שיעור כזית 'כזית' מהמצה שהצנענו בשעת 'יחץ' (הוא ה'אפיקומן', שפירושו אפיקו-הוציאו מן-לחם). אם אין בה שיעור 'כזית' לכל הסעודים - אוכל ממנה ומצרף אליה מצה אחרת, ויכין את המצה לידו על מנת להימנע עד כמה שניתן מהפסק. יש לאכול את האפיקומן בהסיבה בתוך ארבע דקות ועד תשע דקות למתקשה. נכון להקפיד לאכלו קודם חצות הלילה (00:39). מלבד שתי הכוסות שאחר אכילת האפיקומן אין לאכול ולשתות אלא מים או סודה בלבד, על מנת לשמור את טעם האפיקומן בפיו. גדולי הדורות נהגו לשמור בבית וברכב חתיכה ממצת האפיקומן כסגולה לשמירה, ונכון לנהוג כך.

יש נוהגים לקרוא אחר ההגדה את שיר השירים. נכון להרבות בסיפור יציאת מצרים במהלך הלילה עד אשר תחטפנו שינה, ש'כל המרבה לספר הרי זה משובח'.

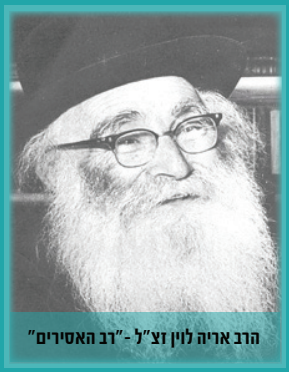
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת

עם הרב חיים אידלס

שאלה | אני גר בארצות הברית ליד מאפייה האופה חמץ. האם מותר לי לשהות בביתי בפסח?

תשובה | בביאור הלכה (סי' תמ"ג ס"א ד"ה "אפי' חמצו") הביא בשם האחרונים שאסור להריח פת חמה של גויים בפסח. המהרש"ם (הג' או"ח סי' תמ"ח) הוסיף שכשאין ברירה יכוון שלא ליהנות מהריח של הפת. וזוהי עצתי עבורך, משום שכבר אמרו רבותינו (ירושלמי חגיגה פ"ב) שאימו של אלישע בן אבויה ("אחר") הריחה ריח של עבודה זרה כשהייתה מעוברת, ומשום שנהנתה ממנו פעפע בה אותו הריח ולאחר מכן גרם לבנה לצאת לתרבות רעה.

שאלה | אנו מגדלים תוכי ודגים, האם מותר לתת להם אוכל שאינו כשר לפסח?

תשובה | מרן השולחן ערוך (סי' תמ"ב ס"ד) פסק שאם תערובת חמץ נפסלה מאכילת אדם מותר לקיימה וליהנות ממנה בפסח (ב"י ריש סי' תמ"ב מהרמב"ם ועוד), ולכן מותר לתת לדגים ולעופות תערובת חמץ שנפגמה מאכילת אדם. וקטניות בוודאי מותרות לחלוטין. ואם אי אפשר להאכילם אלא בחמץ ממש, משום חשש נזק לחיות בשינוי המאכל - ימכור את החמץ ואת החיות לגוי, ויאכילם אף שאינם שלו, משום חשש צער בעלי חיים אף שאינם שלו, כדברי ערוך השולחן (או"ח סי' שכ"ד). אך כאמור אם ניתן מותר לכתחילה להאכילם בתערובת שנפגמה, וכן פסק האור לציון (ח"ג עמ' צ"ב).

שאלה | לפי המבואר ברמ"א [תנג', א'] שקטניות אינן אוסרות התבשיל, ועוד שמוסיף אע"ג שאסור לערבם לכתחילה, מתיר להניח נרות שיטפטפו שמן קטניות לתבשיל, ומבואר בדרכי משה שהטעם הוא משום שהוי רק מנהג ובכה"ג לא החמירו. ועוד שכל הנ"ל מיירי בפסח עצמו, אך מלפני הפסח נראה שקל טפי שהרי מבואר במשנ"ב [תנג', ס"ק כ'] שנחלקו הפוסקים האם מותר לבטל חמץ מלפני הפסח ע"מ לאוכלו בפסח, ואע"ג שפסק לחומרא, בדחק סומך להקל משום שאזלינן בתר המיקל בדרבנן, כמבואר בשער הציון. ועוד שמסתבר לומר שהמפעל המייצר את המאכלים הללו, מותר לו לערב את הקטניות עבור בני עדות המזרח הנוהגים היתר בקטניות, וממילא לא שייך בזה לגזור משום 'אין מבטלים איסור לכתחילה', ולהגיד שהקניה עצמה נחשבת כעשייה לכתחילה ג"כ לא מסתבר, וכן מפורש בט"ז [יו"ד קח' ס"ק ד'].

המשך בעמוד הבא

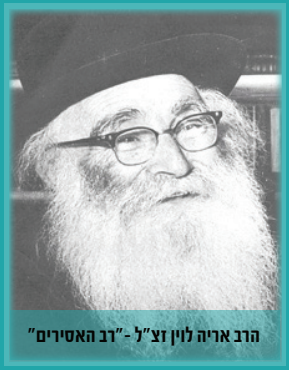
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת

עם הרב חיים אידלס

המשך שאלה | האם לפי כל זה, יהיה מותר לאכול תערובת קטניות שהתערבה מלפני הפסח אף לכתחילה? כגון שוקולד המכיל שמן סויה וכד' דברים שברכיבים מעורב קטניות אך הם בטלים ברוב (תנג', ס"ק ט') ואינם 'מעמיד' או 'עיקר הטעם'?

תשובה | כמעט ואין תוספת קטנית שלא נועדה לתת טעם או להעמיד. והאשכנזים החמירו בזה יותר מחמץ עצמו. ולתינוק יש להקל לכתחילה. ובפרט בקטניות שגזרו הקהילות ואינם בגדר קטנית שכתבו הראשונים לדוגמא לציטין.

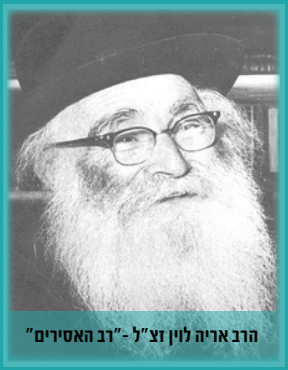
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

איסור חדש בזמן הזה – דרשת שבת הגדול

כתב מרן השלחן ערוך (אורח חיים תפט י): "אסור לאכול חדש אף בזמן הזה, בין לחם בין קלי (גרעינים קלויים מחמשת מיני דגן) בין כרמל (תבואה רכה מאד) עד תחילת ליל י"ח בניסן, ובארץ ישראל עד תחילת ליל י"ז בניסן".

מהות איסור חדש

תבואה שהשרישה אחר ט"ז בניסן - שהוא זמן הקרבת העומר, אינה מותרת עד הקרבת העומר של שנה הבאה. לדוגמא תבואה שתשריש רק לאחר ט"ז בניסן שנה זו - תותר לאכילה רק ממועד הנפת העומר (ט"ז בניסן) בשנת תשפ"ג, תבואה זו נקראת 'תבואה חדשה'. לעומת זאת מה שהשריש וגדל עד שבועיים (לדעת הש"ך, דגול מרבבה ור' עקיבא איגר - יו"ד רצג) או שלושה ימים (תרומות הדשן, הובאו דבריו בש"ך) לפני פסח של שנה זו - יותר במועד הנפת העומר של שנה זו. וכדעה המקילה היו מורים מרנן היביע אומר והאור לציון (א טו).

תבואת חדש

איסור חדש נוהג בחמשת מיני דגן: חיטה, שעורה (שמרי בירה), שיפון, כוסמין ושיבולת שועל.

הכוסמין שנאסר הוא אותה כוסמת שנזכרה בתורה "והחטה והכסמת לא נכו כי אפילת הנה" (שמות ט לב), שנקראת בגמרא (פסחים לה.) 'גולבא', והיו מן הפוסקים שקראו לה 'חיטת ספלטה', 'חיטה דו-גרגירית' או 'חיטה מדברית'. להלכה ה-Spelt הוא הכוסמין האסור, שיש בכוחו להחמיץ. בעוד הכומסת - Buckwheat איננה אלא מן קטנית.

שיבולת השועל לא נזכרה במפורש בתנ"ך, אלא במשנה בלבד (כלאים א א, מנחות י ז, פסחים ב ה). בגמרא (פסחים לה.) מבואר כי היא תבואה שהשיבולת שלה (זנבה) נראית כזנב שועל. הרמב"ם (כלאים א א) כתב כי היא 'שעורה מדברית'. הרימב"ץ (כלאים א א) תרגם לאיטלקית 'איספיק בולפי'. פוסקי אשכנז קראו לה Avena. ולמעשה הוא מה שאנו קוראים - קוואקר. על על פנים אחוז הגלוטן בשביבולת השועל נמוך מאד, ולכן הוא מתאים לשימוש עבור חולי צליאק. דעת הציץ אליעזר (יט כב), השבט הלוי (ט קיז) והמנחת יצחק (ט מד) לא ברורה בעניין הכנת מצות מקמח שיבולת שועל.

המשך בעמוד הבא

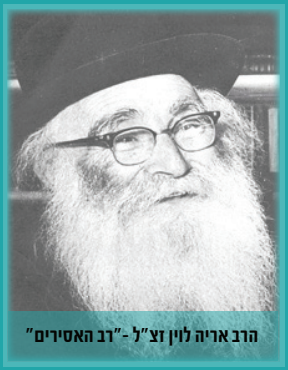
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

איסור חדש בזמן הזה – דרשת שבת הגדול

זמן האיסור

בזמן בית המקדש היו הכהנים מזדרזים מאד, כך שבט"ז בניסן בחצות היו אוכלים כבר מהתבואה החדשה, גם במקומות הרחוקים מבית המקדש. וכיום מחכים עד סוף היום, הוה אומר עד ליל י"ט בניסן, ובחוץ לארץ עד ליל י"ח בניסן (מנחות סח., שו"ע יו"ד רצג א).

ארץ ישראל וחוץ-לארץ

אומרת המשנה (קידושין א ט): "כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ ושאינה תלויה בארץ נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ חוץ מן הערלה וכלאים. רבי אליעזר אומר אף מן החדש". טעמם של חכמים משום שהערלה נלמדה הלכה למעשה מסיני שנוהגת גם בחוץ לארץ, אך בודאי ערלה בלבד, שספק ערלה מותר. ר' אליעזר פסק שאיסור חדש קיים גם בחו"ל משום שנאמר בו "בכל משבתיכם" (ויקרא כג יד) - אף בחו"ל, וכך פסקה הגמרא (מנחות סח:).

לענין הלכה: דעת האור זרוע והתרומות הדשן שבחו"ל האיסור מדרבנן, שהלכה כחכמים. והוסיף רבנו ברוך שכיוון שזהו איסור דרבנן בלבד הוא נוהג רק במקומות הסמוכים לארץ ישראל, כסוריה, אך בארצות הרחוקות אין כלל איסור. וכן פסקו המהרי"ל והמגן אברהם, שהוסיף שבעל נפש יחמיר על עצמו.

אך לדעת שלושת עמודי ההוראה, הרי"ף, הרא"ש והרמב"ם ישנו איסור תורה גם בחוץ-לארץ. עוד כתב הביאור הלכה (סי' תפט ד"ה אף בזמן הזה) שדעת המקילים הוא דווקא בספק חדש, ושרוב הפוסקים חלקו על המקילים בזה, וכפסק מרן השלחן ערוך (או"ח תפט י, יו"ד רצג ב). וחתם שהמיקל בספק חדש יש לו על מי לסמוך, אך לא בודאי חדש.

חדש בימינו

כיום בארץ ישראל לא ניכרת כל כך הבעייתיות, כי הזריעה נעשית בחורף וההשרשה מתרחשת קודם ט"ז ניסן, ולכן מותרת. אולם במזרח אירופה (רוסיה, אוקראינה ועוד) ובחלק ממדינות ארצות הברית אין אפשרות לזרוע בחורף ולכן הזריעה נעשית בקיץ, והתבואה שנקצרת בהמשך הקיץ נכללת באיסור חדש מן התורה לדעת הפוסקים האוסרים חדש בחו"ל, ויש להמתין מלאכלה עד י"ז-י"ח ניסן של השנה הבאה.

המשך בעמוד הבא

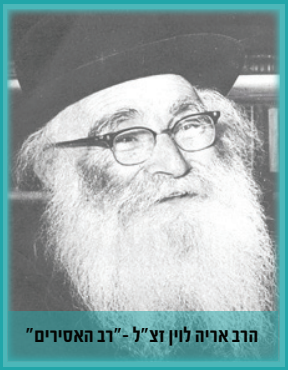

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

איסור חדש בזמן הזה – דרשת שבת הגדול

הב"ח (יו"ד רצג, ותשובות חדשות מד) התיר תבואה של גויים, ואומר שכן הורה לו להיתר המהר"ל מפראג, וכן פסק ר' משה רבקש בבאר הגולה. אולם מרן השלחן ערוך פסק כדעת התוס' בשם הירושלמי (קידושין לז.) שגם תבואת גוי אסורה באיסור חדש. וכתב הגר"א (שם): "וכבר הכו על קדקדו (של הב"ח) כל האחרונים ושגגה יצאה מתחת ידו (של הבאר הגולה שפסק כמותו) וטובה הייתה לו לבאר הגולה כאן השתיקה". מעניין לציין שהגר"א היה נכד לר' משה רבקש. וכן פסקו השאגת אריה (חדשות ב) ומרן המשנה ברורה (תפט ס"ק מה) שלא כדבריו.

הבעל שם-טוב היה מיקל למעשה כדעת הב"ח, משום שהיה מרא דאתרא במז'יבוז' (צי"א ח"כ מ). וידוע גם בשם הדברי חיים מצאנז, האבני נזר (יו"ד שפו) וחו"מ (סי' קטו) שחסידי פולין הקילו על פי דעת החוזה מלובלין שלא חשש לכך. ובשו"ת ויען יוסף הביא בשם תשובת הבעל שם-טוב שכשהב"ח התיר הוא הוציא בכך כמה נפשות מן הגיהנם.

חיטת חו"ל שבאה לארץ ישראל - פסק הגר"ש סלנט (הובאו דבריו בצי"א שם) שמיד נאסרת כדין חדש מארץ ישראל, כתבואת חו"ל שמיד עם הגעתה לארץ ישראל מחויבת ב'חלה'. וכן פסק האחיעזר (יו"ד ח"ב לט). אמנם לדעת ציץ הקודש (א ריז) הקמח ייאסר עם הגעתו לארץ ישראל רק אם בחו"ל היה תחת בעלותו של יהודי.

ספק חדש

כתב הרמ"א (יו"ד רצג ג) להתיר במצב של ספק-ספיקא - שמא התבואה ישנה ושמא השרישה קודם המועד. ובתשובות (קלב טו) פסק שאין להחמיר בפליטת כלים. אמנם יש לתת את הדעת בענין מקומות בחו"ל שהם בגדר ודאי חדש, כפי שיבואר להלן.

שמרים

הגר"א אסר גם שמרים מתבואה חדשה (מעשה רב סי' פח), משום שהם 'דבר המעמיד' וכן פסק הט"ז (שם). אך בשו"ת משכנות יעקב (יו"ד סי' סח) התירם משום שאינם ראויים למאכל כלב, כדוגמת בירה וויסקי. וכתב בעל אלף המגן (קונ' שם חדש) להקל במשקים, ובפרט שהוא מגידולי נכרי (הובאו דבריו בכף החיים סי' תפט). אך כמובן בויסקי אין חשש למעשה, כיוון שעברו עליו כמה שנים.

המשך בעמוד הבא

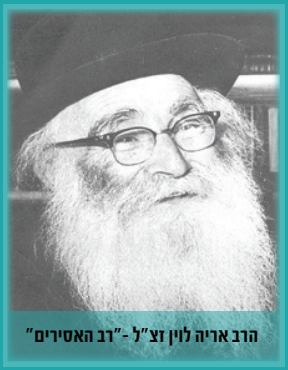

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

איסור חדש בזמן הזה – דרשת שבת הגדול

אפית מצה מחדש

כתבו התורת משה (פ' בא), המהרש"ם (דע"ת סי' תנג) והשדי חמד (מע' חו"מ סי' י) שודאי אין יוצאים ידי חובת מצת מצוה בתבואות נכרים מחוץ-לארץ, והדבר נחשב למצוה הבאה בעבירה, ואין היתר אלא בשעת הדחק כשאין לאדם מצה אחרת.

למעשה, לפי הכרעת הרבנות הראשית אין נתינת כשרות על תבואת חו"ל חדשה. ולאחר בירור שעשינו על בידינו כי רק בצרפת והונגריה גידולי החיטה נעשים לפני האביב, אך בשאר העולם ההתנהלות גלובלית וקשה לדעת מהיכן מגיעה החיטה.

שעורה ושיבולת שועל נזרעות בארצות הברית באביב.

השיפון נזרע בחורף בחצי הכדור הצפוני [אירופה, אסיה ואמריקה הצפונית], ומשכך אין בו איסור חדש, בעוד בחצי הדרומי יש לחוש מא' אלול לאיסור חדש.

רוב הכוסמין באירופה וארה"ב נזרע בחורף, ובקנדה ואסיה בקיץ.

לדינא כיום רוב מוחלט של החיטה מגיע מחו"ל, דוגמת רוסיה ואוקראינה, ובוודאי יש איסור חדש ואי אפשר לצאת ידי חובת מצת מצוה בפסח לדעת רוב הפוסקים. ויש לעיין מאד בדבר.